

„NEW EDUCATIONS” FROM NECESSITY TO SOLUTION. CONCLUSIONS OF A RESEARCH

Silvia Negruțiu, Associate Professor, PhD, University of Arts, Tîrgu-Mureș

Abstract: In the research „New Educations” – from Necessity to Solution, the author emphasizes the requirement of new forms of education demanded by the reality the world is confronted with in the present, as well as the importance of the solutions given by these new forms, through specific content and feedback.

As a researcher, the author focuses on education through identity values, an investigating approach which she briefly presents: projection (objectives, hypothesis, variables, sampling, stages, methodology, material resources), directions of the formative intervention, evaluation. The end of the research inventories the conclusions from the perspective of all components of the sample of subjects (teachers, students` parents, students), from the researcher`s perspective, and from the perspective of the multiple benefits brought brought by this kind of dimension of „new educations” to the student, the class, the society.

Keywords: „new educations”, identity values, alterity, investigating approach, educational benefits.

1. Provocări ale „noilor educații”

Dinamica schimbărilor din lumea contemporană impune intervenții educaționale care să înlesnească învățarea noului și adaptarea la nou, un echilibru ce poate fi realizat prin asigurarea interdependenței dintre asimilarea de cogniții și acomodare. Din perspectiva psihologiei educației, percepem asimilarea ca fiind „un proces de integrare prin care un individ încorporează noi informații în schemele operatorii și în experiența cognitivă de care dispune deja” (Dorina Sălăvăstru, 2004, p. 39), în timp ce acomodarea „presupune modificarea schemelor existente în funcție de caracteristicile noilor situații” (ibidem, p. 39). Prin conținuturi adecvate, respectivele intervenții educaționale au menirea de a aduce răspunsuri specifice „noului”, ce se constituie în provocări ale „noilor educații”. Menționăm câteva dimensiuni ale acestora: educația ecologică, educația pentru timpul liber, educația pentru viața de familie, educația nutrițională, educația pentru comunicare, educația pentru schimbare și dezvoltare, educația pentru valorile identitare etc., aceasta din urmă constituind una din preocupările noastre didactice și de cercetare.

Începutul de mileniu III ne surprinde intensificându-ne, în continuare, preocuparea de cunoaștere a identității naționale, nu doar ca pe un scop în sine, ci, deopotrivă, din nevoia de raportare la alteritate, de înțelegere a fenomenului multicultural. Ne interesează comunitatea europeană și mersul lumii contemporane și conștientizăm, din perspectiva acestui interes, cât de vitală este educația prin valorile identitare și cât de importantă acceptarea alterității ca valoare.

În contextul „noilor educații”, valorile identitare reprezintă conținuturi aducătoare de soluții celor care se educă, procesului educativ însuși (proces suferind de o criză identitară acută) și, în egală măsură, societății de *mâine* în care se vor integra educații de *astăzi*.

În demersul nostru am avut în atenție, cu precădere, valorile arhetipale, privite ca *modele fundamentale de comportament* (Jung), pe care am încercat să le dezvoltăm elevilor prin introducerea lor constantă în procesul de învățământ, de-a lungul unui an școlar. Chiar

dacă sociobiologii cred că multe din comportamentele umane sunt înnăscute și nu învățate, mulți psihologi sociali resping ideea potrivit căreia a-l ajuta pe cel de lângă tine, de exemplu, ar deriva din ceva înnăscut. Ei susțin că acest comportament social este învățat în procesul de socializare. Acestor puncte de vedere adăugăm viziunea dascălului cu vastă experiență instructiv-educativă, aceea că educația are puterea de a forma comportamente sociale morale, de a corecta atitudini și comportamente inadecvate. Aducem, în sprijinul afirmației noastre, argumentul potrivit căruia majoritatea cercetărilor realizate din această perspectivă au folosit copii drept subiecți, copilăria fiind considerată o perioadă foarte importantă pentru învățarea comportamentelor sociale. Pentru a desprinde concluzii cât mai apropiate de adevăr, trebuie să subliniem faptul că e util ca cercetătorul să realizeze o observare atentă, de durată, deoarece comportamentele sociale morale se realizează în timp.

Apelând la educația prin valorile identitare, am îndrăznit să privim înspre o schimbare de paradigmă, trecând de la un învățământ centrat pe cunoștințe la un învățământ în care cunoștințele să devină surse generatoare de atitudini și comportamente pozitive, cu menirea de a însănătoși relaționarea indivizilor în cadrul grupului-clasă și a grupului-școală. Avem convingerea că o atare relaționare este pusă în slujba autoformării elevilor și, implicit, a dezvoltării acțiunilor sociale morale. Ne-am focalizat atenția asupra câtorva arhetipuri morale: culturalizare, prețuire, hărnicie, cooperare, toleranță, dreptate, adevăr, politete, milă (în sensul de bunătate), având credința că deschiderea către valorile morale vizează atât statutul elevului, al grupului-clasă, cât și statutul comunității, „definit de norme de comportament perpetuate de la o generație la alta” (Bogdan Șerbănescu, 2000, p. 161).

2. Educația prin valorile identitare. O descriere succintă a demersului investigativ

Un aspect foarte important al demersului nostru teoretic a fost stabilirea direcțiilor intervenției formative: stabilirea obiectivelor, a ipotezei cercetării, a elementelor de conținut ale temelor noi, a criteriilor și baremelor de notare; inventarierea metodelor și instrumentelor de autocunoaștere și intercunoaștere; inventarierea metodelor și instrumentelor pentru stimularea comportamentelor pozitive ale elevilor; inventarierea elementelor de tradiție și a practicilor, cu puternice influențe educative, întâlnite în viața satului; inventarierea arhetipurilor morale din basmele populare, spre a fi promovate în procesul de instruire și educare a elevilor.

Toate aceste aspecte teoretice au fost inventariate în urma documentării asupra problemei de cercetat, prin studierea bibliografiei de specialitate semnificative, prin valorificarea facilităților oferite de computere, prin valorificarea dialogului dintre procesul de învățământ și valorile culturii și civilizației tradiționale românești.

Din punctul de vedere practic-aplicativ, am urmărit facilitarea contactului elevilor cu valori identitare, orientarea și sprijinirea demersurilor lor de înțelegere, acceptare, asumare și interiorizare a acestor valori, ajutorul dat elevilor de a se informa și forma prin activități de valorificare și valorizare a tradiției, diminuarea comportamentelor negative, prin diferite acțiuni educative, conștientizându-i pe elevi despre consecințele nefaste ale acestora.

Am realizat obiectivele menționate prin introducerea unui opțional, în procesul de învățământ, despre cultura și civilizația românească, prin inserarea spontană a elementelor identitare în cadrul celorlalte discipline școlare și prin realizarea unor proiecte de cercetare a principalelor practici din viața satului (munca în clacă, șezătorile populare).

În stabilirea eșantionului de elevi, am recurs la tehnica eșantionului/grupului unic, la un design experimental intra-subiecți, urmărind același grup în toate etapele experimentului și analizând evoluția acestuia. De fapt, în cadrul experimentului nu ne-am propus o evaluare interindividuală, în manieră competitivă, prin operarea permanentă cu ierarhii, nici în cadrul grupului-clasă, nici inter-grupuri (inter-clase). Ne-am propus (și am practicat) o evaluare de progres, care să îl angajeze pe elev doar în competiția cu sine însuși, o evaluare care să angajeze grupul-clasă doar în competiția cu el însuși. Grija continuă, în ceea ce privește evaluarea, a fost să furnizăm feed-back-uri frecvente elevului/grupului, care să informeze asupra progresului realizat, știind că această informație conține multe elemente motivaționale, ce conduc la creșterea nivelului de aspirație al elevului/clasei. Am recurs la o evaluare mai mult de proces decât de produs, astfel încât atenția și implicarea elevilor să stea mereu treze și să nu fie stingherite de stresul evaluărilor „anunțate”.

Am acordat, prin urmare, o importanță deosebită dimensiunii formative a procesului instructiv-educativ, în umbra căreia, dar indispensabilă, să stea dimensiunea informativă. Am promovat relațiile colaborative între elevi, încurajând și stimulând, în acest fel, activitățile de învățare, autoînvățare și cercetare ale acestora.

Pe întreg parcursul demersului investigativ s-a putut observa un interes deosebit asupra rezultatelor obținute (personale și de grup), precum și a progresului realizat. Implicarea teoretică și practică a elevilor, răspunsurile teoretice și rezultatele muncii lor, precum și atitudinile și comportamentele observate de către cercetător, au evidențiat seriozitatea și responsabilitatea cu care aceștia s-au angajat în activitățile formative. Autoanaliza, autocaracterizarea, autoevaluarea au fost câteva direcții înspre care au fost orientați micii cercetători. Dacă la începutul investigației, repertoriile evaluative construite de către elevi, respectiv repertoriul construit de cercetător, erau disjuncte, spre finalul cercetării acestea au ajuns să se intersecteze și să aibă tot mai multe puncte comune, explicând progresul cognitiv, atitudinal și comportamental obținut la Post-test și Re-test. Validarea ipotezei de lucru (*aplicarea unui curriculum bazat pe valori identitare facilitează organizarea unor situații de învățare eficiente, flexibile și personalizate, funcție de particularitățile de vârstă și psihoindividuale ale elevilor, precum și trăirea unor experiențe de învățare cu efecte formative și informative certe*) nu s-a realizat doar în etapa postexperimentală (Post-test), ci și în cea de Re-test, motiv care ne îngăduie să afirmăm că educația prin valorile identitare poate reprezenta o perspectivă educațională realizabilă.

Referindu-ne la demersul de cercetare întreprins, confirmăm faptul că elevii au învățat multe comportamente prosociale, regăsite în viața satului: cooperarea, comportamentul de ajutorare, comportamentul altruist, prietenia, atracția interpersonală, simpatia, încrederea etc. Subliniem că nu ne-am propus, în prezentul demers, prezentarea în detaliu a demersului investigativ, ne-am propus doar sublinierea acelor elemente care fundamentează beneficiile și soluțiile oferite de educația prin valorile identitare (dimensiune importantă a „noilor educații”), elemente pe care le regăsim în subdiviziunea următoare și care au menirea de a confirma că intervenția formativă nu a avut ecouri doar asupra elevilor și a profesorilor implicați în experiment, ci și asupra familiilor elevilor.

3. Beneficii ale educației prin valorile identitare. Concluziile cercetării

Grupăm concluziile cercetării în câteva categorii, funcție de punctele de vedere exprimate de principalele componente ale eșantionului de subiecți al etapei constatative a investigației (profesori, părinți ai elevilor, elevi), puncte de vedere privitoare la beneficiile pe care le aduce educația prin valorile identitare, rezervând cercetătorului formularea concluziilor referitoare la eficiența demersului de cercetare întreprins, la dificultăți, obstacole și limite întâlnite pe parcursul acestuia, la sugestii care vizează posibile modalități de acțiuni viitoare.

3.1. Beneficii ale educației prin valorile identitare, din punctul de vedere al profesorilor investigați

Perspectiva profesorilor investigați, asupra educației prin valorile identitare, se face vizibilă în afirmațiile următoare:

- constituie zid de *rezistență în fața globalizării uniformizante*;
- realizează reevaluarea lumii moderne, printr-o regăsire a identității naționale;
- presupune asimilarea elementelor tradiționale, care reprezintă un profit spiritual, atât pentru grup, cât și pentru individ;
- facilitează dezvoltarea spirituală (religios-morală) a elevilor;
- reprezintă ofertă de tipare comportamentale pozitive pentru elevi;
- instaurează un climat afectiv și prietenos în școală;
- ancorează curriculumul în tradițiile valoroase ale culturii românești;
- contribuie la compatibilizarea europeană a curriculumului românesc;
- facilitează reîntoarcerea în muzică și dans spre stilul etno;
- oferă posibilitatea derulării unor parteneriate între școală și diferite instituții, a unor proiecte culturale, dezvoltării de centre artistice;
- poate duce la obținerea de profituri prin realizarea unor produse tradiționale utile;
- constituie o modalitate prin care elevii ar putea reprezenta țara, cu demnitate, peste hotare, printr-o asumare conștientă a reperelor fundamentale din patrimoniul cultural românesc.

3.2. Beneficii ale educației prin valorile identitare, din punctul de vedere al părinților elevilor implicați în experiment

Inventariem opiniile părinților referitoare la beneficiile pe care le poate aduce educația prin valorile identitare:

- facilitează contactul copilului cu tradiții și obiceiuri românești;
- îl învață pe copil să distingă între tradiții/obiceiuri românești și tradiții/obiceiuri occidentale (împrumutate excesiv în ultimele decenii);
- îl pregătește pe copil să diferențieze valoarea de nonvaloare;
- atenționează asupra dimensiunii ecologice a vieții (privitoare la vestimentație, hrană, ambient etc.);
- îl ajută pe copil să cunoască și să înțeleagă portul popular, cultura românească și istoria;
- reprezintă o modalitate de explorare a satului românesc și a valorilor acestuia;

- îl motivează pe copil să creadă în valorile românești, pentru a nu căuta în altă parte ceea ce simte că îi lipsește;
- contribuie la păstrarea identității naționale;
- conferă creativitate și originalitate copilului;
- completează și întregește educația copiilor privați de implicarea educațională a propriilor părinți (aceștia fiind ocupați și preocupați cu/de „grija zilei de mâine”);
- ajută la formarea trăsăturilor pozitive de voință și caracter;
- constituie ajutor pentru părinți, o alternativă educațională în contracararea influențelor educației informale, care promovează, adesea, acțiuni violente.

3.3. Beneficii ale educației prin valorile identitare, din punctul de vedere al elevilor

Elevii implicați în experiment au fost de acord că educația prin valorile identitare:

- conectează prezentul la trecut și la viitor;
- întărește încrederea că trecutul și prezentul pot sta alături;
- induce cultul față de muncă, întâlnit în viața satului;
- permite accesul la cultura și civilizația populară românească;
- convinge că totul a evoluat, odată cu evoluția societății, în încercarea omului de a-și face viața mai ușoară;
- înlesnește descoperirea unor similitudini între practici din viața școlii și practici din viața satului;
- pledează pentru prețuirea omului, a culturii, a muncii, a virtuților morale și creștine;
- oferă șansa realizării unui progres cognitiv, atitudinal și comportamental;
- trezește un interes deosebit pentru rezultatele experimentale (personale și de grup), precum și pentru progresul realizat;
- angajează seriozitatea și responsabilitatea în activitățile formative (prin implicarea teoretică și practică, prin răspunsurile teoretice și rezultatele muncii, prin atitudinile și comportamentele dezvoltate);
- formează și dezvoltă capacitatea de autoanaliză, autocaracterizare, autoevaluare;
- formează obișnuința elevilor de a-și privi colegii prin calități și nu prin defecte;
- înlesnește învățarea unui număr impresionant de comportamente prosoziale, regăsite în viața satului (cooperarea, comportamentul de ajutorare, comportamentul altruist, prietenia, atracția interpersonală, simpatia, încrederea etc.);
- echilibrează stilul relațional;
- oferă deschidere pentru recepționarea noului, pentru înlocuirea comportamentelor neadecvate mediului școlar și social cu altele, dezirabile;
- dinamizează competențele de cunoaștere-aplicare-integrare a atitudinilor și comportamentelor valorice;
- duce la diminuarea considerabilă a procentelor la majoritatea comportamentelor negative;
- promovează comunicarea și schimbul de opinii;
- optimizează educația în școală;
- inițiază în cunoașterea muncii de cercetare pedagogică.

3.4. Educația prin valorile identitare, din punctul de vedere al cercetătorului

Demersul nostru de cercetare a implicat persoane aparținând tuturor categoriilor de vârstă (de la copii până la oameni de vârstă a III-a), persoane cu niveluri diferite de pregătire intelectuală (țărani, intelectuali), locuri de desfășurare diferite (sala de clasă, muzee, sate de pe Valea Mureșului Superior, domiciliul elevilor etc.), conținuturi mai puțin obișnuite vârstei școlare, mentalității copiilor crescuți la oraș și părinților acestora, ei înșiși privați de cunoștințe aparținând valorilor identitare, o muncă desfășurată pe un teren aproape virgin ș.a.m.d.

Datorită eterogenității eșantionului de subiecți și a complexității demersului de cercetare întreprins, au existat anumite momente de cumpănă (atât în abordarea teoretică cât și în cea practică ale demersului experimental), dificultăți, obstacole, limite. De fiecare dată, însă, acestea au fost depășite.

Dificultățile le putem grupa în trei categorii:

Dificultăți în proiectarea cercetării:

- numărul limitat al surselor bibliografice care abordează tema cercetată, dificultate care poate fi considerată și avantaj, gândindu-ne că o temă de cercetare este cu atât mai valoroasă cu cât are un grad de originalitate mai ridicat;
- construirea aparatului terminologic, corect și necesar, esențial pentru realizarea demersului de cercetare;
- formularea clară și precisă a ipotezei și a obiectivelor cercetării, care să reprezinte o problemă reală, de actualitate;
- stabilirea eșantionului de subiecți, din punctele de vedere cantitativ și calitativ, astfel încât rezultatele obținute să fie semnificative;
- stabilirea eșantionului de conținut, prin selectarea conținuturilor care urmau să fie introduse în procesul instructiv-educativ, prin crearea cursului opțional, ca suport pentru introducerea variabilei independente;
- proiectarea design-ului experimental, în concordanță cu tema cercetării, cu ipoteza și obiectivele formulate;
- selectarea metodelor de cercetare, adecvarea scopului, obiectivelor și ipotezei;
- elaborarea instrumentelor de lucru;
- elaborarea proiectului (planului) cercetării, care să orienteze întreaga cercetare pedagogică, toate etapele acesteia.

Dificultăți în desfășurarea cercetării:

- motivarea elevilor de a se implica în activitățile formative programate;
- costurile suportate de părinți pentru desfășurarea cercetării: transport, cazare, alimente etc.
- condiții grele de cazare (lipsa băilor, spălare la lighean...);
- imposibilitate de a înnopta sub același acoperiș (în excursiile de studii de 2 zile), cu un efectiv de 30 elevi, din cauza spațiilor mici ale caselor țărănești și deci imposibilitatea cercetătorului de a supraveghea toți elevii, fără niciun ajutor;
- limbajul arhaic, greu accesibil elevilor, folosit de săteni în întâlnirile cu elevii;
- realizarea, de către săteni, a unei șezători „provocate” și a unei munci în clacă „provocate”;

- înregistrarea și cuantificarea progresului (cognitiv, atitudinal și comportamental) obținut de elevi;
- gestionarea corectă a resurselor materiale, metodologice și temporale, în vederea realizării activităților formative.

Dificultăți în finalizarea cercetării:

- generalizarea rezultatelor;
- analiza, prelucrarea și interpretarea datelor obținute.

Sugestii privind posibile modalități de acțiuni viitoare

Prin experiment s-a recurs la verificarea ipotezei și la validarea ei. În derularea experimentului au apărut noi întrebări, noi ipoteze pe care le-a sugerat cercetarea, creând astfel puncte de reflecție care, alături de problemele pe care le explică și le rezolvă cercetarea, alături de soluțiile pe care aceasta le oferă, nu fac decât să îi sporească valoarea, deoarece „o cercetare este valoroasă nu numai prin problemele pe care le explică sau rezolvă, prin soluțiile pe care le propune, ci și prin punctele de reflecție și cercetare pe care le sugerează” (M. Bocoș, 2003, p. 40). Enumerăm câteva dintre aceste ipoteze secundare, care ar putea sta la baza unor noi cercetări:

- implicarea elevilor în activități de cercetare a valorilor identitare duce la creșterea interesului acestora față de cunoașterea zestrei tradiționale;
- transferul valorii etice a scenariului folcloric, în serbările elevilor, duce la sporirea calității atitudinilor și comportamentelor acestora;
- îmbrăcarea costumului național la serbări naște sentimente de respect față de acesta și de mândrie națională;
- implicarea elevilor în regizarea serbărilor sporește interesul pentru activitatea de regie;
- antrenarea elevilor într-o muncă de colectare, prelucrare și interpretare de date facilitează descoperirea anumitor particularități psihice ale lor, care, în activitatea obișnuită, la clasă, s-ar putea să nu poată fi descoperite;
- percepând tradiția ca domeniu complementar al școlii, munca de cercetare a acesteia ar putea deveni mijloc de orientare școlară și profesională;
- popularizarea muncii de cercetare a elevilor devine factor motivant în a continua activitatea de cercetare;
- antrenarea elevilor în realizarea unor broșuri cu titlul „Studii despre...”, le dezvoltă ideea de a scrie „cărți”;
- prezentarea experiențelor personale ale dascălilor, legate de valorile identitare (experiențe trăite în copilărie sau ca adulți) are, asupra elevilor, putere de convingere și de motivare mult mai mare decât cele nepersonalizate.

În ceea ce privește punctele de reflecție și cercetare sugerate de experimentul realizat, avem în vedere derularea a noi cercetări pe aceeași temă, unele în lucru (*De la munca în clasă la învățarea prin cooperare și Serbările școlare, cadru favorizant pentru interiorizarea valorilor identitare*), altele într-un proiect mai îndepărtat, așteptându-și rândul.

BIBLIOGRAFIE:

- Bocoș, M., Jucan, D., (2007), *Teoria și metodologia instruirii și Teoria și metodologia evaluării*, Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință.
- Cucoș, C., (2006), *Pedagogie*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.
- Drăgan, I., Nicola, I., (1995), *Cercetarea psihopedagogică*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Tipomur, Tîrgu-Mureș.
- Negruțiu, S., (2011), *Educația prin valorile arhetipale. O perspectivă realizabilă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Negruțiu, S., (2008), *Cultură și Civilizație Românească. Curs opțional pentru învățământul primar*, Editura Universității Petru Maior, Tîrgu-Mureș.
- Negruțiu, S., (2005), *Valorificarea folclorului în învățământul primar. Scenarii educaționale*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Sălăvăstru, D., (2004), *Psihologia educației*, Editura Polirom, Iași.
- Șerbănescu, B., (2000), *Valorile naționale și educația (proiect de curriculum)*, Editura Universitară „Carol Davila”, București.